

BÁC HỒ VỚI VẤN ĐỀ GIÁO DỤC THIẾU NHI

• NGUYỄN QUỐC BẢO

Trường Đại học Dân lập Kỹ thuật Công nghệ TP. HCM

I. Tình cảm của Bác Hồ đối với thiếu nhi

1. Sự hình thành và phát triển tình cảm của Bác đối với trẻ em

Sinh ra trong một gia đình nhà Nho nghèo yêu nước, ngay từ thuở ấu thơ, Bác Hồ đã nếm trải nhiều cay đắng. Lúc ở quê cũng như khi theo gia đình vào Kinh, Người luôn sống trong cảnh thiếu thốn, chật vật. Theo Nguyễn Đắc Xuân⁽¹⁾ khi vào Kinh, gia đình anh Cử Sắc (thân sinh của Bác Hồ) phải ở nhờ nhà người quen. Gia đình nghèo đến nỗi anh Cử đi đâu phải mang hai người con là Khiêm (thường gọi là Khơm) và Cung (thường gọi là Côông) theo. Có lần ông đã nói với bạn: "Thằng này là thằng Khơm, thằng này là thằng Côông. Khơm Côông là không cơm. Nên bầy tui đi mô thì đem 2 đứa đi nấy để nhờ gia chủ nuôi". Khi cô Cử sinh con, tiền bạc kiệt quệ nên cô Cử phải bồng con đi ăn nhờ hàng xóm một bữa. Con khát sữa khóc cả ngày. Cậu Cung phải bế em đi quanh xóm xin bú nhờ. Hết quãng đời niên thiếu ở Huế, vào tuổi thanh niên, Bác đã đi vào phía Nam, rồi từ Sài Gòn, Bác ra đi tìm đường cứu nước. Đi nhiều nước trên thế giới (Pháp, Anh, Mỹ, Angiêri, Tunidi...), ở đâu Bác cũng thấy bọn thống trị, bọn tư bản bóc lột, áp bức nhân dân lao động, trong đó có trẻ em. Ở những nước thuộc địa, trẻ em càng cực khổ, càng khổ, phải làm việc vất vả, ăn đói mặc rách, không được học hành. Trong "Bản án chế độ thực dân Pháp" (1925) có nhiều đoạn Bác nêu tình cảnh đáng thương của thiếu nhi Việt Nam và thiếu nhi các nước thuộc địa bị bọn đế quốc, thực dân hành hạ, làm cho ngu dốt, kể cả việc xâm hại đến tính mạng của các em. Trong bài "Văn minh tư bản chủ nghĩa và phụ nữ ở các thuộc địa" (1925), Bác Hồ đã vạch trần sự áp bức bóc lột của bọn thực dân Anh và nêu lên tình cảnh thảm thương của phụ nữ và trẻ em Ấn Độ làm việc trong các hầm mỏ. Có đoạn Bác viết: "... "những trẻ em từ 12 đến 13 tuổi bò trong những đường hầm chật hẹp, vừa đi bằng 4 chân, vừa dùng răng kéo một thùng đầy!..."⁽²⁾.

Gần 10 năm sống ở Huế trong quãng đời niên thiếu nghèo khó, hàng ngày lại được chứng kiến cảnh bất lực của vua, quan triều Nguyễn, cảnh đàn áp, giết chóc dân ta của "thằng giặc Tây dương", rồi quãng đời thanh niên "ra đi tìm đường, cứu nước", Người lại chứng kiến cảnh bọn thực dân áp bức, bóc lột, hành hạ, bắn giết nhân dân các nước thuộc địa, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em, đã hình thành ở Bác – thời thiếu niên và thanh niên một tình cảm nhân hậu, yêu thương con người, đặc biệt yêu thương trẻ em, và lớn hơn là tình thân yêu nước và cách mạng. Rồi những năm tháng học tập và làm việc ở Liên Xô, Bác lại thấy trẻ em ở đây sống sung sướng, tươi đẹp trong sự quan tâm, ưu đãi của xã hội. Bác nhìn thấy tương lai xán lạn của trẻ em Liên Xô và càng kiên quyết đấu tranh cho một tương lai tốt đẹp của trẻ em Việt Nam và trẻ em trên toàn thế giới.

Sau khi về nước lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Bác Hồ có điều kiện tiếp xúc thường xuyên với trẻ em, do đó tình cảm của Bác đối với các em càng sâu đậm hơn và càng quan tâm giáo dục và tìm mọi cách đem lại cuộc sống hạnh phúc cho các em.

2. Tình cảm yêu thương đặc biệt của Bác Hồ đối với thiếu nhi

Ài yêu các nhi đồng

Bằng Bác Hồ Chí Minh

Đúng vậy, suốt cuộc đời hoạt động, bất cứ ở đâu và lúc nào, Bác Hồ cũng dành tình cảm thân thương nhất, ưu ái nhất cho thiếu nhi.

Trên đường vào Nam, trước khi "ra đi tìm đường cứu nước" Bác đã làm thầy giáo dạy học ở trường Dục Thanh (Phan Thiết). Tuy thời gian dạy học ở đây ngắn ngủi, nhưng thầy Nguyễn Tất Thành đã để lại dấu ấn tốt đẹp về lòng yêu thương đối với học sinh. Thầy Thành đã ân cần trao đổi với các thầy giáo trong Trường: các em còn nhỏ tuổi, chúng ta nên yêu thương, chỉ vẽ cho các em, không nên đánh đập dọa nạt các em làm cho các em sợ. Thầy là một tấm gương về tình thương yêu học sinh và lòng say mê học hỏi⁽³⁾. Rồi một sáng mùa xuân năm 1911, Nguyễn Tất Thành rời Phan Thiết vào Sài Gòn. Nơi đây, với tình yêu Tổ quốc, tình yêu nhân dân đã bùng lên, với những suy nghĩ đã từng nung nấu lâu ngày, rất tự tin vào đôi bàn tay lao động và nghị lực của mình, Nguyễn Tất Thành đã quyết chí "ra đi tìm đường cứu nước".

(1) Nguyễn Đắc Xuân - Bác Hồ thời niên thiếu ở Huế, NXB Trẻ, 2003.

(2) Hồ Chí Minh toàn tập, tập 2, trang 3-4, NXB Sự thật - Hà Nội - 1981.

(3) Bác Hồ thời niên thiếu - Ban nghiên cứu lịch sử Đảng uỷ Tỉnh uỷ Nghệ Tĩnh. NXB Sự thật - Hà Nội - 1989.

Sau gần 30 năm bôn ba hải ngoại, năm 1941, Bác Hồ trở về Tổ quốc, trực tiếp lãnh đạo cách mạng. Dưới ách đô hộ của thực dân Pháp và phát xít Nhật, trẻ em Việt Nam cũng như cả dân tộc Việt Nam phải sống lầm than, khổ cực. Bác đã thể hiện một sự thương cảm sâu sắc. Hai bài thơ "Trẻ con" và "Trẻ chần trâu" của Bác đăng trên báo Việt Nam độc lập số ra tháng 9/1941 và tháng 11/1942 đã nói lên tình cảm đó của Bác:

... Vi ai mà đến thế này?
 Vì giặc Nhật, với giặc Tây bạo tàn!
 Khiến ta nước mất nhà tan,
 Trẻ em cũng phải cơ hàn xót xa ...
 Và, ... Ấy là vì Nhật, vì Tây
 Ra tay vợ vét đọa đầy chúng ta,
 Làm ta tan cửa nát nhà,

Trẻ con vất vả, người già đắng cay...⁽⁴⁾

Ngày 19/12/1946 cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp bùng nổ, khi đại bác của quân Pháp bắt đầu găm lên ở Hà Nội, lời đầu tiên Bác hỏi cán bộ: "Các chú đã kịp cho tất cả các cháu thiếu nhi đi tản cư chưa?"⁽⁵⁾. Trong kháng chiến, nhiều đau thương của đồng bào, của trẻ em đã tác động mạnh đến tình cảm của Bác. Trong thư gửi nhi đồng toàn quốc nhân dịp kỉ niệm cách mạng tháng 8/1947, Bác viết: "Vi thực dân hung ác mà có nhiều nhi đồng lạc cha rời mẹ, có nhiều nhi đồng phải tản cư đến những chỗ núi rậm rừng xanh. Đối với những nhi đồng đó, Bác cùng các cháu, ta phải hết sức thương yêu, tìm cách giúp đỡ". Bác đã có ngay một hành động rất cụ thể: yêu cầu cơ quan tập trung thiếu nhi bị thất lạc trong chiến tranh để nuôi và dạy. Cơ quan của Bác đã tập trung được 35 em, nuôi các em ăn học. Trước đó, ngày 07/11/1946, Bác Hồ thay mặt chính phủ đã ra thông báo: "Tôi nhận con các liệt sĩ làm con nuôi của tôi"⁽⁶⁾. Cuộc kháng chiến càng ngày càng ác liệt, các em càng chịu nhiều gian khổ, hy sinh. Lòng Bác càng cảm thương, đau xót. Ngày 02/02/1949, Bác gửi thư chúc Tết đồng bào vùng bị địch tạm chiếm, có đoạn: ... "Mắt tôi như trông thấy các cháu nhi đồng đang run rẩy, bồi hồi như những đàn chim con bị mưa sa gió bão". Cuộc kháng chiến trường kì chống thực dân Pháp tuy gian

khổ, ác liệt nhưng hầu như không có Trung thu nào, không có ngày Tết thiếu nhi (1/6) nào, Bác Hồ không nhớ đến các cháu. Ngày 01/06/1950, Bác gửi thư cho thiếu nhi toàn quốc, có đoạn: "Bác thương các cháu lắm. Bác hứa với các cháu rằng: đến ngày đánh đuổi hết giặc Pháp, kháng chiến thành công, thì Bác cùng chính phủ và các đoàn thể cùng cố gắng làm cho các cháu đều được no ấm, đều được vui chơi, đều được học hành, đều được sung sướng". Bác càng thương yêu các cháu, càng thấy trách nhiệm nặng nề đối với các cháu. Thật không có tình cảm nào tha thiết và cao đẹp hơn! Năm 1954, Trung thu hòa bình đầu tiên sau 9 năm kháng chiến, Bác gửi thư cho nhi đồng cả nước: ... "Trăng thu trong đẹp, sáng rọi khắp nơi, từ Nam đến Bắc. Cũng như lòng Bác yêu quý tất cả các cháu miền Bắc và miền Nam". Sau hòa bình, ngày 09/02/1955, ngay sau khi về làm việc tại Phủ Chủ tịch, Bác Hồ đã cho đón các cháu thiếu nhi vào đây vui chơi, và từ đó về sau, các cháu đã nhiều dịp được vào thăm Bác và vui chơi tại Phủ Chủ tịch. Bác còn tạo điều kiện để tiếp đón các "vị khách nhỏ" vào nơi ở của Bác để vui chơi nhân các ngày lễ, Tết. Bác thường nhắc nhở những cán bộ quanh Bác, các cấp chính quyền, các đoàn thể phải dành những cái tốt nhất cho thiếu nhi. Bác đã đối xử với thiếu nhi như đối xử với con cháu trong gia đình. Chính vì vậy mà thiếu nhi cả nước cũng có một tình cảm đặc biệt và thiêng liêng đối với Bác, và luôn luôn làm theo lời Bác, làm "Nghìn việc tốt" trong kháng chiến cũng như trong hòa bình.

Và như Blaga Đimitrôva, nhà văn Bungari đã viết: "Tên Bác Hồ đối với tất cả thiếu nhi Việt Nam giống như một câu chuyện thần thoại mà các em rất quý mến và ưa thích khi được nghe kể"⁽⁷⁾. Hoặc như Trần Dân Tiên: ... "Đối với nhi đồng tên Bác Hồ như là một người mẹ hiền. Chỉ nhắc đến tên Bác là các em trở nên ngoan ngoãn"⁽⁸⁾.

II. Bác Hồ đặc biệt quan tâm đến thiếu nhi

1. Thiếu nhi là cái mầm, cái búp của dân tộc

Ngày từ năm 1941, sau khi Bác về nước, Bác đã viết trên báo Việt Nam độc lập số ra ngày 21/09/1941: "Cái mầm có tốt thì cây mới vững, cái búp có mạnh thì hoa mới tươi, quả mới tốt. Con trẻ là cái mầm, cái búp của dân tộc, con trẻ có được nuôi dưỡng, giáo dục hẳn hoi thì dân tộc mới có thể tự cường, độc lập". Rõ ràng Bác có cái nhìn rất "động" về con trẻ. Ngày nay nó là cái mầm, cái búp, nhưng mai sau cái mầm cái búp ấy sẽ là hoa, là trái. Bây giờ là thiếu nhi, nhưng 5, 7 năm sau chúng là người công dân, người cán bộ xây dựng đất nước. Tương lai của đất

(3) Bác Hồ thời niên thiếu - Ban nghiên cứu lịch sử Đảng uỷ Tỉnh uỷ Nghệ Tĩnh. NXB Sự thật - Hà Nội - 1989.

(4) Hồ Chí Minh toàn tập, NXB Chính trị quốc gia - Hà Nội - 2000, tập 3, trang 203, 242-243.

(5) Một giờ với đồng chí HCM, NXB Thanh niên - Hà Nội 1975 - trang 21.

(6) HCM toàn tập, Sđd, tập 4, trang 435.

(7) Blaga Đimitrôva - Một giờ với đồng chí HCM, NXB Thanh niên - Hà Nội 1975 - trang 21.

(8) Trần Dân Tiên - Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch - NXB Văn học, Hà Nội 1999, trang 139, 140.

nước, tiền đồ của dân tộc là nằm trong tay các em. Vì vậy, với tầm nhìn xa trông rộng, ngay từ năm 1925, Bác đã chọn 7 thiếu niên Việt Nam đưa sang Trung Quốc học tập, nhằm chuẩn bị đào tạo đội ngũ cán bộ cho cách mạng Việt Nam. Sau đó, Bác lại viết thư gửi Ủy ban Trung ương Thiếu niên, trực thuộc Đoàn TNCS Lênin (Liên Xô) đề nghị Ủy ban này tiếp nhận một số thiếu nhi Việt Nam được sang Liên Xô học tập. Để tập hợp giáo dục những mầm non của đất nước, ngày 15/05/1941, Bác Hồ và Trung ương Đảng đã chỉ thị thành lập Hội Nhi đồng Cứu quốc (nay là Đội Thiếu niên Tiên Phong Hồ Chí Minh) tại Nà Mạ, Hà Quảng, Cao Bằng. Bác Hồ luôn luôn khẳng định công tác giáo dục thiếu niên, nhi đồng rất quan trọng, đó là nhiệm vụ đào tạo thế hệ tương lai cho Tổ quốc. Và Bác đã vạch ra mục tiêu rất rõ ràng: ... "Làm cho con em chúng ta thành những trò giỏi, con ngoan, bạn tốt và mai sau là những công dân dũng cảm, cán bộ gương mẫu, người chủ xứng đáng của chế độ XHCN".

2. Những nội dung Bác quan tâm giáo dục thiếu nhi

2.1. Lấy việc học tập làm đầu

Ngay từ năm 1941, Bác Hồ đã viết:

Trẻ em như búp trên cành

Biết ăn ngủ, biết học hành là ngoan

Chỉ mấy ngày sau cách mạng tháng Tám 1945, Bác đã hỏi đồng chí phụ trách nhi đồng Hà Nội: ... Các chú đã lo cho các cháu học tập như thế nào? Rồi Bác căn dặn: các chú cần chăm lo cho các cháu học tập. Chớ cho các cháu đi tuần hành nhiều vừa bêu nắng, vừa hít bụi. Trong "Thư gửi các học sinh" nhân ngày khai trường đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Bác đã khẳng định: "Non sông Việt Nam có trở nên tươi đẹp hay không, dân tộc Việt Nam có bước tới đài vinh quang để sánh vai với các cường quốc năm châu được hay không, chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các em". Sau đó, trong rất nhiều thư gửi thiếu niên nhi đồng, Bác luôn khuyên bảo các em phải siêng năng học tập. Trong bài "Tết Trung thu với nền độc lập" đăng trên báo Cứu quốc số ra ngày 17/09/1945, có đoạn Bác viết: "Hôm nay, tha hồ các em vui chơi cho thỏa thích, ngày mai mong các em ra sức học tập". Tháng 1/1946, Bác gửi thư khuyên thanh niên và nhi đồng xung phong thực hành "đời sống mới": "Phải siêng học, phải siêng làm, phải tiết kiệm". Sau khi Bác đi Pháp về ngày 24/10/1946, Bác gửi thư cho các cháu thiếu nhi, điều đầu tiên Bác khuyên: "Phải siêng học".

Năm 1948, Bác Hồ làm thơ tặng báo "xung phong", tờ báo của nhi đồng cứu quốc tỉnh Hải Dương, có đoạn:

... Các cháu nghe Bác dặn dò:

Phải biết yêu nước, phải lo học hành.

Ngày 19/08/1949, trong thư gửi các cháu nhi đồng, Bác viết: "Ngày nay, người lớn kháng chiến để tranh lại độc lập thì mai sau các cháu phải giữ vững nền độc lập của ta. Vì vậy các cháu phải cố gắng thi đua học tập và làm việc hơn nữa". "Thư trung thu gửi nhi đồng" năm 1952, Bác nhấn nhủ:

... Mong các cháu cố gắng

Thi đua học và hành

Sau khi hòa bình được lập lại ở miền Bắc, Bác trở về Thủ đô. Ngày 10/10/1954, Bác Hồ viết lời kêu gọi nhân ngày Thủ đô giải phóng, có đoạn: "Chính phủ và các vị cha mẹ học trò phải cùng cố gắng để cho con cháu ta được tiếp tục học hành ... Tôi thân ái khuyên các cháu thanh niên và nhi đồng chăm chỉ học tập, hăng hái tham gia việc khôi phục và xây dựng thủ đô yêu quý của chúng ta, mà mai sau các cháu sẽ là chủ nhân". Từ đây cho đến lúc qua đời, trong nhiều bài nói chuyện, nhiều bài viết, Bác thường xuyên nhắc nhở các thầy cô giáo, các bậc cha mẹ, các cấp ủy Đảng, chính quyền và đoàn thể phải luôn quan tâm giáo dục và chăm lo việc học tập cho thiếu nhi.

2.2. Bác Hồ quan tâm giáo dục đạo đức cho thiếu nhi

Bác đã dạy: "Dạy trẻ cũng như trồng cây non. Trồng cây non được tốt thì sau này cây lên tốt. Dạy trẻ nhỏ tốt thì sau này các cháu thành người tốt"⁽⁹⁾. Vì vậy, Bác đã yêu cầu các cô giáo, thầy giáo, các bậc phụ huynh quan tâm trước hết là dạy cho các cháu về đạo đức. Theo Bác, phải bắt đầu giáo dục từ những quan hệ gần gũi nhất với các em: cha mẹ, anh em, bạn bè, thầy cô giáo... Trong thư gửi thiếu nhi nhân đêm Trung thu đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Bác căn dặn: "Các em phải ngoan, ở nhà phải nghe lời bố mẹ, đi học phải siêng năng, đối với bạn phải yêu kính...". Trong tác phẩm "Đời sống mới" viết năm 1947, đối với nhi đồng, Bác đề ra: ... Khi ở nhà thì siêng giúp đỡ cha mẹ, anh em, ăn ở sạch sẽ... Lúc đến trường thì siêng học, giữ kỉ luật, biết tiết kiệm giấy bút, yêu anh em (tức bạn bè). Khi nói chuyện với đại biểu nhân dân Hải Phòng ngày 02/06/1955, Bác khuyên thiếu nhi: "Các cháu nhi đồng thì nên ngoan ngoãn, chăm học, siêng làm, giúp đỡ cha mẹ, thương yêu bạn bè". Trong bài "Gửi các em học sinh" đăng báo Nhân dân ngày 24/10/1955, Bác lại khuyên các em: "ở Trường thì kính thầy, yêu bạn, đoàn kết và giúp đỡ lẫn nhau. Ở nhà thì yêu kính và giúp đỡ cha mẹ". Từ những quan hệ tình yêu gần gũi phát triển đến những quan hệ

(9) Hồ Chí Minh: Toàn tập - Sđd, tập 8 (trang 126-127).

ting yêu rộng lớn hơn: yêu nước, yêu nhân dân... Bác Hồ bao giờ cũng gắn việc giáo dục tình yêu cha mẹ, anh em, bạn bè... với giáo dục lòng yêu nước, yêu nhân dân. Ngay trong "Thư gửi học sinh" nhân ngày khai trường đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Bác đã khơi dậy ở thiếu nhi lòng tự hào được làm dân một nước độc lập, khơi dậy lòng yêu nước và bổn phận của công dân đối với đất nước. Và cũng trong tháng 9/1945, trong thư gửi thiếu nhi nhân dịp Tết Trung thu, Bác cũng khuyên: "ngoài việc nghe lời bố mẹ, siêng năng học tập... các em phải thương yêu nước ta. Mong các em mai sau lớn lên thành những người dân xứng đáng với nước độc lập, tự do". Trong những năm đầu kháng chiến chống Pháp, Bác luôn theo dõi và biểu dương, khen thưởng các thiếu nhi tham gia phong trào "thi đua ái quốc" như giúp đỡ đồng bào tản cư, thương binh, gia đình bộ đội, tặng gia sản xuất, làm liên lạc, làm công tác Trần Quốc Toản... Điển hình như tháng 6/1948, Bác gửi thư khen cháu Đặng Phúc Hải làm liên lạc viên huyện đội Kim Môn và tặng cháu cái tên vinh dự là "Nhi đồng anh hùng". Đối với tất cả thiếu nhi, Bác Hồ khuyên: "Tuổi nhỏ làm việc nhỏ, tùy theo sức của mình, để tham gia kháng chiến, để gìn giữ hòa bình"... (Thư Trung thu - 1952).

Nội dung giáo dục thiếu nhi tập trung vào "5 điều Bác Hồ dạy". Năm điều Bác dạy là sự thể hiện giáo dục toàn diện, là đỉnh cao về giáo dục đạo đức đối với thiếu nhi. Nó được hình thành theo sự phát triển của cách mạng nước ta và thể hiện sự quan tâm của Bác đối với công tác giáo dục thiếu nhi. Trong bài viết đăng báo Cứu quốc số ra ngày 22/12/1949, Bác yêu cầu cán bộ phụ trách phải giáo dục các em: yêu Tổ quốc, thương đồng bào, chuộng lao động, giữ kỉ luật, biết vệ sinh, học văn hóa. Năm 1955, sau khi hòa bình lập lại, cách mạng Việt Nam chuyển sang giai đoạn mới, Bác yêu cầu phải giáo dục thiếu nhi "5 điều yêu" là: yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, yêu quý của công, và 4 đức tính: hoạt bát, mạnh dạn, chất phác, thật thà. Đồng thời giáo dục cho các em có thói quen đoàn kết và tập thể, có tính hăng hái và sáng tạo, làm cho nhi đồng dần dần có cái tư cách của con người mới: "không sợ khó, không sợ khổ, bạo dạn, bền gan... Tất cả nhằm giáo dục nhi đồng mai sau thành những công dân có tài, xứng đáng là người chủ của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa" (Bài báo "1-6" ký tên C.B, đăng báo Nhân dân số ra ngày 01-06-1955). Nhân ngày khai trường, báo Nhân dân lại đăng bài "Gửi các

các em học sinh" của C.B. Trong bài viết này Bác đề ra nội dung giáo dục toàn diện đối với học sinh, gồm: thể dục, trí dục, mỹ dục, đức dục. Về đức dục, Bác nhắc lại "5 điều yêu": yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, yêu trọng của công, và 2 đức tính: thật thà, dũng cảm". Tháng 2/1959 khi nói chuyện với Hội nghị cán bộ phụ trách thiếu nhi toàn miền Bắc, Bác yêu cầu phải giáo dục cho các cháu đạo đức cộng sản, biết yêu nước, yêu đồng bào, yêu lao động, yêu kỉ luật v.v... Tháng 3/1961, khi nói chuyện với đồng bào các dân tộc ở Tuyên Quang, Bác căn dặn thiếu nhi: các cháu phải làm cho được "5 tốt" là: đoàn kết tốt, học tập tốt, lao động tốt, kỉ luật tốt, vệ sinh tốt. Ngày 14/05/1961, nhân kỉ niệm 20 năm ngày thành lập Đội Thiếu niên Tiền Phong, Bác gửi thư cho thiếu niên, nhi đồng toàn quốc. Trong thư này, gần như Bác đúc kết và đề ra "5 điều" giáo dục cho thiếu nhi sau đây:

- Yêu Tổ quốc, yêu đồng bào
- Học tập tốt, lao động tốt
- Đoàn kết tốt, kỉ luật tốt
- Giữ gìn vệ sinh
- Thật thà, dũng cảm

Đến năm 1966, Bác lại thêm vào điều 4: giữ gìn vệ sinh thật tốt, và điều 5: khiêm tốn, thật thà, dũng cảm.

Thiết nghĩ những điều Bác đề ra ở trên vẫn còn nguyên giá trị. Chúng ta cần cụ thể hóa trong giai đoạn mới để giáo dục, đào tạo các em trở thành những người tích cực xây dựng và bảo vệ đất nước.

3. *Bác Hồ quan tâm đến phương pháp giáo dục thiếu nhi*

Trước hết, Bác xác định: "Giáo dục nhi đồng là một khoa học" (Thư gửi Hội nghị cán bộ phụ trách nhi đồng, đăng báo cứu quốc, số ra ngày 12/12/1949)⁽¹⁰⁾. Bác còn cụ thể quan điểm đó là: trong quá trình giáo dục thiếu nhi phải "giữ toàn vẹn cái tính vui vẻ, hoạt bát, tự nhiên, tự động, trẻ trung của chúng. Và trong lúc học, cũng cần làm cho chúng vui, trong lúc vui cũng cần làm cho chúng học". Và ở chỗ khác, Bác lại yêu cầu: "cách dạy phải nhẹ nhàng và vui vẻ, chớ gò ép thiếu nhi vào khuôn khổ của người lớn. Phải đặc biệt chú ý giữ gìn sức khỏe của các cháu" (Thư gửi giáo viên, học sinh, cán bộ thanh niên và nhi đồng ngày 31/10/1955). Khi nói chuyện với hội nghị cán bộ phụ trách thiếu nhi toàn miền Bắc, ngày 19/02/1959, Bác phê phán: có nơi dạy trẻ thành những "ông cụ non", những nhi đồng "già", trái lại phải giữ được "tính chất trẻ con" ở các cháu. Phải làm sao cho trẻ em có kỉ luật nhưng vẫn vui vẻ, hoạt bát, chứ không phải là khúm

(10) Hồ Chí Minh: Toàn tập - Sđd, tập 9 (trang 509).

núm đặt đầu gối đấy. Và đặc biệt là không biến các cháu thành những "con vẹt", không nặng về hình thức mà phải dạy cho các cháu những điều thiết thực. Bác khuyên: "các cô phải biết dạy các cháu nói những điều do các cháu tự nghĩ, tự biết để nói. Không nên dạy các cháu theo kiểu học vẹt". Những điều Bác dạy đáng để chúng ta suy ngẫm. Do chỗ không nắm được đặc điểm tâm lí thiếu nhi, do bệnh chạy theo thành tích và do không có phương pháp giáo dục đúng đắn mà nhiều nơi, hoặc là biến các em thành những "ông cụ non", hoặc là thành những trẻ nhút nhát, rụt rè, sợ sệt, thiếu hoạt bát.

Đối với giáo dục thiếu nhi, Bác Hồ rất coi trọng việc nêu gương. Trong bài nói chuyện tại hội nghị cán bộ phụ trách thiếu nhi toàn miền Bắc (ngày 19/02/1959), Bác đã nêu: "Trẻ em như tấm gương, cái tốt dễ tiếp thu, cái xấu cũng dễ tiếp thu"... và "Trẻ em hay bắt chước, cho nên thầy giáo, cán bộ phụ trách v.v... phải gương mẫu từ lời nói đến việc làm... Dạy các cháu thì nói với các cháu chỉ là một phần, cái chính là phải cho các cháu nhìn thấy, cho nên những tấm gương thực tế là rất quan trọng. Muốn dạy cho trẻ em thành người tốt thì trước hết các cô các chú phải là người tốt". Trong thực tế, đây là điều nhức nhối trong xã hội ta. Hiện nay, người lớn, kể cả thầy cô giáo, các bậc phụ huynh rất nhiều người thiếu gương mẫu về sinh hoạt, về đạo đức... Do vậy, ở những nơi này, thiếu một môi trường lành mạnh để giáo dục các em.

Muốn tạo ra một môi trường lành mạnh, thì phải phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội. Ngay từ năm 1949, trong thư gửi hội nghị cán bộ phụ trách nhi đồng, Bác đã khẳng định: "... Chính phủ, các đoàn thể và tất cả đồng bào có trách nhiệm giúp đỡ vào việc giáo dục nhi đồng". Đối với các cháu chưa ngoan (hoặc hư), Bác Hồ cũng chỉ rõ: "Các cháu có khuyết điểm một phần, một phần nhỏ, nhưng khuyết điểm của thanh niên, phụ nữ, của tất cả người lớn, của xã hội là chính... Thanh niên, phụ nữ không làm tròn nhiệm vụ của mình, rồi đến khuyết điểm của thầy giáo, trường học và khuyết điểm của bố mẹ không biết làm gương mẫu giáo dục các cháu... Muốn cho các cháu tốt thì phải giáo dục, tổ chức các cháu. Muốn làm được như thế thì thanh niên, phụ nữ, thầy giáo, gia đình phải liên lạc chặt chẽ với nhau, tìm cách giáo dục sửa chữa cho các cháu thì nhất định các cháu tốt". (Trích bài nói của Bác với cán bộ, công nhân và nhân dân khu mỏ Hồng Quảng ngày 04/10/1957). Khi nói chuyện với Đại hội Đảng bộ Hà Nội ngày 02/02/1961, Bác đã chỉ rõ: sở dĩ có một số trẻ hư là do "giáo dục Nhà trường không kết hợp chặt

chẽ với giáo dục gia đình và giáo dục xã hội". Trước khi mất, ngày 01/06/1969, Bác còn viết bài "Nâng cao trách nhiệm chăm sóc và giáo dục thiếu niên, nhi đồng" đăng báo Nhân dân. Trong bài báo này Bác khẳng định: "Thiếu niên, nhi đồng là người chủ tương lai của nước nhà. Vì vậy, chăm sóc và giáo dục tốt các cháu là nhiệm vụ của toàn Đảng, toàn dân. Công tác đó phải làm kiên trì, bền bỉ... Trước hết, các gia đình (tức là ông bà, cha mẹ, anh chị) phải làm thật tốt công việc ấy... ủy ban thiếu niên, nhi đồng, Đoàn thanh niên, ngành giáo dục và các ngành, các đoàn thể cần phải có kế hoạch cụ thể chăm sóc, giáo dục các cháu... Các tỉnh ủy, thành ủy cần phải phụ trách đôn đốc việc này cho có kết quả tốt".

Đất nước chúng ta đang bước vào nền kinh tế thị trường. Kinh tế đã và đang phát triển nhanh chóng. Nhưng trên bình diện xã hội thì rất nhiều diễn biến phức tạp, nhất là đạo đức và lối sống đang có chiều hướng sa sút. Một bộ phận cán bộ, nhân dân, có cả thanh niên, thiếu niên suy thoái về tư tưởng, đạo đức và lối sống. Nếu thanh thiếu niên ngày nay không được giáo dục tốt thì tương lai dân tộc ta không thể sáng sủa được. Vì vậy, hơn lúc nào hết, chúng ta phải nghiêm túc nghiên cứu, học tập những quan điểm, những điều dạy của Bác về việc giáo dục thiếu niên, nhi đồng, vì nó vẫn còn nguyên giá trị. Và điều quan trọng hơn là vận dụng nó vào việc tổ chức giáo dục các em trong một môi trường đang có nhiều biến động, để mai sau những mầm non này của đất nước có thể nở hoa kết trái, như Bác Hồ hằng mong muốn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Chí Minh toàn tập - tập 2. NXB Sự thật - Hà Nội 1980
2. Hồ Chí Minh toàn tập - tập 3,4,5,8,9. NXB Chính trị Quốc gia - Hà Nội 2000
3. Bách khoa thư Hồ Chí Minh sơ giản - Tập 1. NXB Từ điển Bách khoa - 2002
4. Bác Hồ với thiếu niên, nhi đồng. NXB Chính trị Quốc gia - Hà Nội 2004
5. Nguyễn Đắc Xuân - Bác Hồ thời niên thiếu ở Huế. NXB Trẻ, 2003
6. Bác Hồ thời niên thiếu. NXB Sự thật - Hà Nội 1989

SUMMARY

The article presents the viewpoint of Uncle Ho on the education of children with focus on his sentiments toward children and his attention to educating children.